

ORDU İLİ KAPSAMINDA TURİZM ALANINDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPILAŞMASINA BİR BAKIŞ

A Review of the Structuring of Non-Governmental Organisations in the Field of Tourism in Ordu Province

Cemile BAHTİYAR KARADENİZ¹

Öz

Bu çalışma, Ordu ilinde faaliyet gösteren turizm odaklı sivil toplum kuruluşlarının (STK) mevcut yapısını, faaliyet alanlarını ve etkilerini inceleyerek, turizm sektöründeki rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, Ordu'daki STK'ların sürdürülebilir turizme, kültürel mirasın korunmasına, çevre bilincinin artırılmasına ve yerel ekonomiye katkı sağlama düzeyleri analiz edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, ilgili STK'lar üzerine literatür taraması yapılmış, resmi istatistiklerden yararlanılmış ve yerel düzeyde STK'ların faaliyetleri değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Ordu ilinde çevre ve doğa koruma odaklı STK'ların yaygınlaştığını, gastronomi ve kültürel miras alanında faaliyet gösteren derneklerin aktif olduğunu, ancak sağlık turizmi ve ekoturizm alanlarında örgütlü bir STK yapısının eksik kaldığını göstermektedir. Ayrıca, turizm STK'larının politika belirleme süreçlerine yeterince dahil edilmediği ve kamu ile iş birliklerinin geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, Ordu'da turizme katkı sağlayacak STK'ların daha etkin hale getirilmesi için kamu ve özel sektöre iş birliklerinin artırılması, üniversiteler ile ortak projeler geliştirilmesi ve kırsal turizmi teşvik edecek girişimlerin desteklenmesi gerektiği önerilmektedir. Özellikle sağlık turizmi ve ekoturizm alanlarında yeni STK'ların kurulmasının, Ordu'nun turizm çeşitliliğini artırarak bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, turizm STK'larının kapasitesinin güçlendirilmesi, sürdürülebilir turizm anlayışının yaygınlaştırılması ve Ordu'nun marka değerinin artırılması için bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Turizm sivil toplum kuruluşları, Ordu turizmi

Abstract

This study aims to evaluate the role of tourism-oriented non-Governmental Organisations (NGOs) operating in Ordu Province by examining their current structure, areas of activity, and impacts. The research analyzes the contribution levels of NGOs in Ordu to sustainable tourism, the preservation of cultural heritage, the enhancement of environmental awareness, and the local economy. A qualitative research method was employed, involving a literature review on the relevant NGOs, the utilization of official statistics, and the assessment of local NGO activities. The findings indicate that environmental and nature conservation-focused NGOs have proliferated in Ordu, while associations active in the fields of gastronomy and cultural heritage are also prominent. However, there is a notable absence of organized NGO structures in the areas of health tourism and ecotourism. Furthermore, it has been identified that tourism NGOs are not sufficiently involved in policy-making processes, and there is a need to enhance collaborations with the public sector. The research concludes that to make tourism-related NGOs more effective in Ordu, it is essential to increase partnerships with the public and private sectors, develop joint projects with universities, and support initiatives that promote rural tourism. Particularly, the establishment of new NGOs in health tourism and ecotourism is projected to significantly contribute to the regional development by diversifying Ordu's tourism offerings. In this context, a holistic approach is necessary to strengthen the capacity of tourism NGOs, promote the concept of sustainable tourism, and enhance Ordu's brand value.

Keywords: Non-Governmental Organisations, Tourism civil society organizations, Ordu tourism

¹ Prof. Dr., Ordu Üniversitesi, SBMYO, ORCID No: 0000-0002-3902-5251, sbkaradeniz@gmail.com.

GİRİŞ

Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), bireylerin toplumsal dayanışma, gönüllülük ve ortak hareket etme anlayışı temelinde oluşturdukları, kamu ve özel sektör dışında bağımsız olarak faaliyet gösteren örgütlerdir. STK'lar, belirli bir amaç doğrultusunda bireylerin veya kuruluşların bir araya gelerek oluşturduğu, kâr amacı gütmeyen ve genellikle gönüllülük esasına dayalı olan yapılar olarak tanımlanmaktadır (Harman, 2014). Bu kuruluşlar, toplumsal sorunlara çözüm üretme, sosyal yardımlaşmayı teşvik etme, demokratik katılımı artırma ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlama gibi çeşitli işlevler üstlenmektedir (Dunkerley ve Fudge, 2004; Aydın ve Selvi, 2012).

Sivil toplum kavramı tarih boyunca farklı düşünürler tarafından ele alınmıştır. Aristoteles, sivil toplumu devlet ve birey arasında konumlanan bir yapı olarak değerlendirirken, Platon toplumsal düzenin adalet ve huzuru sağlayabilecek bireyler tarafından yönetilmesi gerektiğini savunmuştur. Cicero ise sivil toplumu, hukuk ve adalet ilkeleri çerçevesinde şekillenen bir siyasal sistem olarak tanımlamış ve onu barbarlığın karşıtı olarak görmüştür (Aktaran Memişoğlu vd., 2006). Modern dönemde, STK'ların demokratik süreçlerde oynadığı rol vurgulanmakta, bu kuruluşların devletin ve özel sektörün yetersiz kaldığı alanlarda toplumsal fayda sağladıkları belirtilmektedir.

STK'lar, faaliyet alanlarına ve işleyiş biçimlerine göre farklı disiplinler tarafından farklı kategorilere ayrılmaktadır. Genel olarak dört ana grupta incelenen bu kuruluşlardan ilki, meslek örgütleri ve yasal kuruluşlardır. Barolar, esnaf odaları, ticaret ve sanayi odaları gibi yapılar bu gruba dahil olup, belirli meslek gruplarını temsil ederek, onların haklarını koruma ve mesleki standartları belirleme amacıyla faaliyet göstermektedir. İkinci grup olan sendikalar ve işveren kuruluşları, işçi ve işveren haklarını savunarak çalışanların sosyal ve ekonomik haklarını koruma, çalışma koşullarını iyileştirme ve sektörel politikaları şekillendirme işlevi görmektedir. Üçüncü kategori, gönüllü kuruluşlar olarak tanımlanan dernekler ve vakıflardan oluşmaktadır. Demokrasi, insan hakları, çevre, eğitim ve sağlık gibi alanlarda faaliyet gösteren bu kuruluşlar, gönüllü katılım esasına dayalı olarak kamu yararına çalışmalar yürütmektedir. Son olarak, vatandaş inisiyatifi ile kurulan yapılar, hemşeri dernekleri, üniversite platformları ve çevreci hareketler gibi esnek ve gönüllülük esasına dayanan sivil girişimleri kapsamaktadır. Genellikle belirli bir toplumsal soruna veya ihtiyaca yanıt vermek amacıyla oluşturulan bu yapılar, yerel ve ulusal düzeyde toplumsal farkındalığı artırmayı ve çözüm odaklı projeler geliştirmeyi hedeflemektedir (Öztürk, 2020; Uludağ, 2023; siviltoplum.gov.tr).

STK'lar, toplumsal hayatın farklı alanlarında önemli roller üstlenmektedir. Öncelikle, demokratikleşme süreçlerine katkı sağlayarak bireylerin siyasal süreçlere katılımını teşvik etmektedirler. Demokratik rejimlerde, sivil toplumun aktif katılımı, hükümetlerin hesap verebilirliğini artırmakta ve toplumsal karar alma süreçlerine bireylerin dahil olmasını sağlamaktadır (Şahin ve Öztürk, 2011). Bunun yanı sıra, STK'lar ekonomik kalkınmada da etkili aktörlerdir. Küreselleşmeyle birlikte devletin ekonomik ve sosyal alanlardaki rolünün azalması, sivil toplum kuruluşlarını yerel kalkınmanın destekleyicisi konumuna getirmiştir (Liburd, 2004; Demirci, 2014). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bölgesel kalkınma projeleriyle istihdamın artırılması, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması gibi konularda STK'ların önemli katkıları bulunmaktadır (Bayram vd. 2016).

STK'ların bir diğer önemli işlevi, dezavantajlı grupların haklarını savunmak ve toplumsal eşitsizliklerle mücadele etmektir. Engelliler, kadınlar, çocuklar ve göçmenler gibi kırılgan gruplara yönelik projeler geliştirerek, bu grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımını desteklemektedirler. Aynı zamanda, çevresel sürdürülebilirlik alanında faaliyet gösteren STK'lar, doğal kaynakların korunması ve ekolojik dengenin sağlanması için önemli girişimlerde bulunmaktadır (Wearing vd., 2005).

Sivil toplumun gelişimi, tarihsel süreç içerisinde farklı evrelerden geçmiştir. Osmanlı döneminde sivil toplum Batı'daki gibi bağımsız bir yapıya sahip olmamış, ancak vakıflar, loncalar ve Ahilik teşkilatı gibi yapılar toplumsal dayanışmayı destekleyen unsurlar olarak işlev görmüştür (Bayartan, 2008; Akbaş, vd. 2018; Tüzün, 2018). Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, Osmanlı'daki merkezîyetçi devlet yapısı yerine Batılı anlamda bir sivil toplum anlayışı gelişmeye başlamıştır. Ancak 1923-1950 yılları arasında tek parti yönetimi altında, sivil toplum kuruluşlarının özerkliği kısıtlanmış ve birçok kuruluş devlet kontrolüne alınmıştır (Ünalı, 2016). 1950 sonrası çok partili sisteme geçişle birlikte, STK'ların gelişimi hızlanmış ve 1980'lerden itibaren küreselleşme sürecinin etkisiyle bu kuruluşlar daha etkin hale gelmiştir. Günümüzde, STK'lar birçok alanda faaliyet göstererek demokratikleşme süreçlerine katkıda bulunmakta ve kamu politikalarının belirlenmesinde etkili olmaktadır (Güney ve Bahar, 2017). II. Dünya Savaşı sonrası, dünya genelinde merkezîyetçi devlet anlayışının yerini daha katılımcı ve özgürlükçü yönetim biçimlerinin almasıyla, sivil toplum kuruluşlarının sayısı ve etkinliği artmıştır (Çaha, 2013).

Türkiye'de STK'lar, yasa gereği kurulan resmi meslek örgütleri, sendikalar, gönüllü dernek ve vakıflar ile vatandaş inisiyatifiyle oluşturulan yapılar olmak üzere dört ana kategoride incelenmektedir. Dernekler, en az yedi kişinin belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelerek oluşturduğu demokratik yapılardır. Vakıflar, toplumun sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyet gösteren kurumlardır. Sendikalar, işçi ve işveren haklarını savunan örgütlerdir,

meslek odaları ise belirli bir meslek grubuna mensup bireylerin ortak çıkarlarını korumak amacıyla oluşturulmaktadır. Kooperatifler ise üyelerinin ekonomik menfaatlerini gözeten yapılardır (Öztürk, 2020; siviltoplum.gov.tr).

Günümüzde STK'lar, sadece ulusal değil, uluslararası düzeyde de etkili yapılar haline gelmiştir. Küreselleşme süreci, bu kuruluşların etki alanlarını genişleterek, hükümetler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmasını sağlamaktadır. Özellikle dijitalleşme ile birlikte, STK'lar sosyal medya ve internet aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşabilmekte ve farkındalık yaratma noktasında daha etkin bir rol üstlenmektedirler. Sivil toplum kuruluşları demokratikleşme, sosyal adalet, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik gibi birçok alanda kritik roller üstlenmektedir. Gönüllülük ve bağımsızlık ilkeleri çerçevesinde faaliyet gösteren bu yapılar, toplumun farklı kesimlerinin sesi olarak kamu politikalarının şekillenmesine katkı sağlamakta ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmektedir (Olçar, 2022).

Turizm Odaklı STK'ların Rolü ve Önemi

Turizm alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları (STK'lar), çevrenin korunması, yerel halkın haklarının savunulması ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir şekilde yürütülmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Goeldner and Ritchie (2012), turizm sistemini turistler, doğal kaynaklar, fiziksel çevre, turizm endüstrisi ve sivil toplum kuruluşları gibi bileşenlerden oluşan karmaşık bir yapı olarak tanımlamaktadır. Bu sistemin yönetimi yalnızca devlet ve özel sektör aktörleriyle sınırlı kalamayacağından, STK'ların da sürece aktif olarak katılması gerekmektedir. Avrupa Birliği, STK'ları kamu ve özel sektör arasındaki dengeyi sağlayan yapılar olarak tanımlarken, Dünya Sivil Toplum Kuruluşları Birliği, STK'ların 28 farklı sektörde faaliyet gösterdiğini belirtmektedir. Turizm STK'ları ise turizm politikaları, planlama, pazarlama, sürdürülebilir kalkınma ve eğitim gibi alanlarda önemli roller üstlenmektedir (Harman, 2014; Demirci, 2014; Garipağaoğlu vd. 2023).

Turizm STK'ları, turizmin sürdürülebilir gelişimini destekleyerek, turizm kaynaklarının korunmasını sağlamakta, yerel halkın turizmden faydalanmasına katkıda bulunmakta ve turizmin toplumsal etkilerini düzenlemek için çalışmalar yürütmektedir (Evcin, 2014). Aynı zamanda turizm eğitimi ve araştırmaları gerçekleştirerek sektörün uzun vadeli gelişimine destek olmakta, kamu kurumları, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yaparak turizm politikalarının oluşturulmasına katkı sağlamaktadırlar (Harman, 2014). Özellikle yerel kalkınma ajansları ve turizm bakanlıklarıyla ortak projeler geliştirerek bölgesel kalkınmaya ve sürdürülebilir turizm uygulamalarına destek vermektedirler.

Turizm ekosistemi, birçok farklı paydaşı içeren dinamik bir yapı olup, çevresel, ekonomik ve sosyal değişimlerden etkilenmektedir. Artan çevresel duyarlılıkla birlikte, dünyada ve Türkiye'de turizm STK'larının sayısının arttığı gözlemlenmektedir (Harman, 2014). Dünya çapında, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), World Travel and Tourism Council (WTTC), European Network for Accessible Tourism (ENAT), International Air Transport Association (IATA) ve Pacific Asia Travel Association (PATA) gibi önemli kuruluşlar turizm alanında faaliyet göstermektedir. Türkiye'de ise Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED), Türkiye Otelciler Birliği (TUROB), Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) ve Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği (TTYD) gibi kuruluşlar örnek verilebilir.

STK'lar, turizm politikalarının oluşturulması, çevresel, tarihi ve kültürel değerlerin korunması gibi konularda yol gösterici ve baskı grubu işlevi üstlenmektedir (Ünlüönen ve Sevim, 2005). Aynı zamanda, destinasyon yönetim örgütleri içinde yer alarak turizm planlamasına doğrudan katkı sağlayabilmektedirler (Borzyszkowski, 2013). Bununla birlikte, turizm gelişimi açısından ulusal ve uluslararası düzeyde önemli bir rol oynasalar da, sistem içindeki konumları ve etki alanları net bir çerçeveye oturtulamamıştır (Liburd, 2004; Burns, 2004). Ancak genel olarak bakıldığında, STK'ların turizm politikası ve planlaması, turizm pazarlaması, sürdürülebilir turizm kalkınması, turizm araştırmaları ve eğitimi gibi alanlara yoğunlaştığı görülmektedir (Harman, 2014).

STK'ların kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesi, eylem planlarının hazırlanması ve gastronomi festivallerinin düzenlenmesi gibi faaliyetlerde de rol aldığı bilinmektedir (Ulucan ve Kızılırmak, 2021; Akturfan ve Şen, 2023). Ayrıca, turizmin gelişimi için yerel toplum ile etkileşim kalitesinin artırılması ve doğanın korunmasına yönelik etik davranışların teşvik edilmesi gibi alanlarda da faaliyet göstermektedirler. STK'lar, turizmin yalnızca ticari bir meta olarak değerlendirilmesini önleyerek, sektörde sürdürülebilirliği sağlamada iyi bir örnek oluşturmaktadır (Wearing vd., 2005). Sürdürülebilir turizm faaliyetlerinde yerel halkın bakış açısı kritik bir unsur olup, halkın doğal ve kültürel değerlerden ekonomik fayda sağlaması önemlidir (Er ve Bardakoğlu, 2016). Lovelock (2003), turizm sisteminde iş birliğinin ve paydaşlar arası koordinasyonun kritik olduğunu vurgularken, Simpson (2008) ise STK'ların yerel halkın yeteneklerini geliştirmeye yönelik projeler yürüttüğünü, gelir eşitsizliklerini gidermeye çalıştığını ve destinasyon yönetimi konusunda danışmanlık sunduğunu ifade etmektedir. Turizm odaklı STK'lar, sürdürülebilir turizmin sağlanmasında, destinasyon yönetiminde, çevresel ve kültürel mirasın korunmasında ve turizm politikalarının oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Kamu ve özel sektörle iş birliği içinde çalışarak, turizmin hem ekonomik hem de sosyal faydalarını artırmaya yönelik projeler

geliştirmekte, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde yürütülmesine katkı sağlamaktadırlar (Akatay ve Harman, 2014).

Turizm destinasyonlarında STK'lar, yerel/bölgesel/ulusal düzeyde kamu yönetimi, çevresel gruplar, gönüllü ziyaretçiler, uluslararası turistler, turizm endüstrisi temsilcileri, destinasyon yönetim örgütleri, kültürel miras grupları ve sosyal hizmet örgütleri gibi geniş bir paydaş yelpazesi içinde konumlanmaktadır (Goeldner ve Ritchie, 2012). Turizm STK'ları, kimi zaman yerel düzeyde çevre koruma, kültürel mirasın yaşatılması gibi konulara odaklanırken, kimi zaman da ulusal ve uluslararası turizm politikalarına yön veren yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır (Holden ve Mason, 2005). Örneğin, Malezya'nın Gopeng bölgesinde, ekoturizm planlamalarında Malezya Doğa Derneği'nin aktif bir rol oynadığı belirtilmektedir (Ghasemi ve Hamzah, 2014). Türkiye'de ise Belek ve Beypazarı gibi destinasyonlarda turizm gelişiminde STK'ların etkili olduğu gözlemlenmiştir (Yüksel vd. 2005; Bircan vd. 2010). Ayrıca, Gümüşhane ve Bartın illerinin doğa turizmi master planlarının hazırlanmasında Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Tarım, Turizm, Takas (TATUTA) ve Dünya Yaban Hayatı Koruma Vakfı gibi kuruluşların bilgi sağlama açısından önemli katkılar sunduğu bilinmektedir (BAKKA, 2025). Antalya turizm bölgesinde ise özellikle turizm işletmecilerinin kurduğu STK'ların, faaliyetlerinden ilişkin yasal düzenlemelerin oluşturulmasında ve turizm politikalarının belirlenmesinde, özellikle doğanın korunması konusunda, aktif bir rol oynadığı görülmektedir (Erkuş Öztürk ve Eraydın, 2010; Başer ve Aktaş Alan, 2023).

Turizm Sisteminde Sivil Toplum Kuruluşları ve İşlevleri

Turizm sistemi, yerel halk, kamu yönetimleri, çevresel gruplar, turistler ve turizm işletmeleri gibi çeşitli paydaşlardan oluşmaktadır. Ancak her paydaşın turizm sektörüne bakışı ve beklentileri farklıdır; örneğin, turizm işletmeleri turist sayısının artmasını olumlu karşılarken, çevreci örgütler bu durumun doğal çevreye zarar verebileceği endişesini taşımaktadır (Harman, 2014). Bu noktada STK'lar, turizm sektöründeki paydaşlar arasında koordinasyon sağlayarak dengeleyici bir rol oynamaktadır. Yerel halkın turizm yönetimine katılımını teşvik etme, gelir eşitsizliklerini azaltma ve turizm süreçlerinde şeffaflık sağlama gibi önemli işlevleri bulunmaktadır. Ayrıca, STK'lar sürdürülebilir turizm sistemlerinin geliştirilmesine yönelik projeler üreterek, turizmin sosyal ve çevresel etkilerini minimize etmeye çalışmaktadırlar (Borzyszkowski, 2013).

Sürdürülebilir Turizm Politikalarına Katkıları

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'na göre, sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşmada STK'lar kritik bir öneme sahiptir. Dünyada ve Türkiye'de birçok STK, turizm politikalarının belirlenmesi, sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve çevresel koruma gibi alanlarda faaliyet göstermektedir (Harman, 2014). Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) ve Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED) gibi kuruluşlar, bu alanda faaliyet gösteren en önemli örgütlerden bazılarıdır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde, turizm politikaları genellikle merkeziyetçi bir yaklaşımla şekillenmektedir. Bu durum, turizm politikalarının geliştirilmesi ve destinasyon yönetiminde sorunlara yol açmaktadır. STK'ların sürece dahil edilmesi, yerel halkın karar alma süreçlerine katılımını artırarak daha kapsayıcı ve sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesini sağlayacaktır (Bornhorst, vd. 2010).

Turizm STK'larının Destinasyon Yönetimindeki Rolü

Turizm destinasyon yönetimi açısından, sivil toplum kuruluşları (STK'lar) turizm destinasyonlarının sürdürülebilir gelişimine destek olmakta ve bu süreçte kritik roller üstlenmektedir. Destinasyon yönetim örgütleri, turizm paydaşları arasında koordinasyonu sağlayarak ortak bir vizyon oluşturmada, turizm gelişimi konusunda liderlik yaparak yerel halkın haklarını korumakta ve turizm endüstrisinin gerekliliklerini vurgulamaktadır (Borzyszkowski, 2013; Bornhorst, vd. 2010). Aynı zamanda turizmin sürdürülebilir gelişimini destekleyerek, ziyaretçi büroları aracılığıyla turistlere bilgi sunmakta ve turizmin farklı alt sektörleri arasında iletişim ve iş birliğini teşvik etmektedir. STK'lar, turizm sektöründeki rollerini hem küçük işletmelerin gelişimine katkı sağlayarak hem de destinasyon yönetiminde aktif görev alarak yerine getirmektedir (Forstner, 2004).

Destinasyon, yerel ölçekte sunulan mal, hizmet ve tatil deneyimlerinin bir bütünüdür (Buhalis, 2000). Destinasyonların gelişimi ve sürdürülebilirliği, birçok paydaşın iş birliği içinde etkin çalışmasıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, "işbirlikçi" pazarlama yaklaşımının destinasyon pazarlaması için daha uygun olduğu belirtilmektedir (Wang, 2008). İşbirlikçi pazarlama; bir araya gelme, düzen sağlama, uygulama, değerlendirme ve transformasyon olmak üzere beş aşamadan oluşmakta ve süreç içinde hem iş birliğini hem de rekabeti barındırmaktadır. Destinasyonlar, diğer destinasyonlarla rekabet ederken, kendi içinde farklı turist ürünleri arasında da rekabet yaşanmaktadır. Bu durum "Coopetition" olarak adlandırılmaktadır (Brandenburger ve Nalebuff, 1996; Grangsjö, 2003).

Turizm destinasyonlarının tanıtımı ve pazarlanması açısından STK'lar, destinasyon yönetim örgütleriyle iş birliği içinde çeşitli etkinlikler düzenlemekte ve pazarlama faaliyetlerine katkı sunmaktadır. Presenza, vd. (2005), destinasyon yönetim örgütlerinin tanıtım faaliyetlerini festival ve etkinlik organizasyonları, ticari fuarlara katılım, reklam ve halkla ilişkiler

kampanyaları, yayıncılık ve internet tabanlı tanıtımlar olarak sıralamaktadır. Türkiye’de Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) verilerine göre, birçok STK destinasyon tanıtımına yönelik faaliyetler yürütmektedir (Çakıcı ve Kızılırmak, 2009).

Destinasyon pazarlamasında etkin rol oynayan paydaşlar arasında tur operatörleri, seyahat acenteleri, oteller, kamu otoriteleri, destinasyon pazarlama örgütleri ve STK’lar bulunmaktadır. STK’lar, destinasyon rekabetçiliğini artırarak, destinasyon yönetim örgütlerinin yönetim kademelerinde yer almakta veya onların bir bileşeni olarak faaliyet göstermektedir (Harman, 2014). Destinasyon yönetim örgütleri ise turizm paydaşları arasında koordinasyonu sağlamakta, turizm gelişimine liderlik etmekte, yerel halkın haklarını koruyarak turizm gelişimine destek vermekte ve turistlere bilgi sunmaktadır (Bornhorst vd., 2010). Bu süreçte, özellikle yerel yönetimlerin desteği büyük önem taşımakta olup, sürdürülebilir turizm anlayışı doğrultusunda belirli göstergeler oluşturulmalı ve düzenli olarak izlenmelidir (Keskin, 2015).

Destinasyonların pazarlanması kadar, rekabetçiliğin sürdürülebilir olması da büyük bir önem taşımaktadır. Sürdürülebilir turizm açısından STK’lar, turizm çeşitliliğini destekleyerek bölge halkına alternatif gelir kaynakları sağlamakta, doğal çevrenin korunmasına katkıda bulunmakta, yerel halkı ve turizm araştırmacılarını eğitmekte ve sektör bazlı raporlar düzenleyerek turizm politikalarına yön vermektedir (Güney ve Bahar, 2017). Bunun yanı sıra, STK’lar turizm pazarlamasının temel unsurlarından biri olan tutundurma faaliyetlerinde de önemli roller üstlenmektedir. Yerel turizm tanıtım vakıfları, destinasyonların pazarlama süreçlerinde festival organizasyonları, doğrudan pazarlama, ticari fuarlara katılım, reklam kampanyaları, tanıtım turları, yayıncılık, broşür hazırlama ve internet üzerinden pazarlama gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir (Presenza vd., 2005; Çakıcı ve Kızılırmak, 2009).

Bunlara ek olarak, STK’ların turizm hizmet ve ürünlerine yönelik standartların oluşturulması, uygulanması ve yaygınlaştırılmasına katkı sağladığı görülmektedir. Hem Türkiye’de hem de uluslararası alanda faaliyet gösteren STK’lar, belgelendirme çalışmalarıyla destinasyon pazarlama karmaşasının temel unsurlarından biri olan ürün/hizmet gelişimine destek olmaktadır (Başer ve Aktaş, 2023: 437). Bu bağlamda STK’ların turizm destinasyonlarının pazarlanması, tanıtımı, rekabetçiliği, sürdürülebilirliği ve standartlaşması süreçlerinde kritik bir rol üstlenmekte ve destinasyon yönetim örgütleriyle iş birliği içinde hareket ederek turizm sektörüne önemli katkılar sağlaması önemli bir işlevidir.

Turizm STK’larının Ekonomik ve Sosyal Katkıları

Turizm sektörü, yerel ekonomiye doğrudan ve dolaylı olarak katkı sağlayan en önemli sektörlerden biridir. STK’lar, yerel işletmelerin turizm sektörüne entegrasyonunu destekleyerek, kırsal bölgelerde ekonomik kalkınmayı teşvik etmektedir. Örneğin, küçük turizm işletmelerinin ulusal ve uluslararası pazarlara erişimini kolaylaştırmak için STK’lar tarafından çeşitli destek programları geliştirilmektedir (Marter ve Wandschneider, 2002). Yerel halkın turizm sektörüne dahil edilmesi, bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından kritik bir faktördür. STK’lar, turizm eğitimleri düzenleyerek yerel halkın turizm girişimlerinde yer almasını teşvik etmekte ve turizmden elde edilen ekonomik faydanın adil bir şekilde dağıtılmasına katkıda bulunmaktadır (Simpson, 2008; Küçük ve Güneş, 2013).

Turizm Eğitimine ve Araştırmalarına Katkı

Sivil toplum kuruluşları, turizm alanındaki akademik çalışmalara ve sektörel araştırmalara katkı sağlamaktadır. Turizm Araştırmaları Derneği (TURAD) gibi kuruluşlar, sektöre yönelik raporlar hazırlayarak kamu otoritelerine ve turizm işletmelerine rehberlik etmektedir (www.turad.org). Ayrıca, STK’lar yerel halkı bilinçlendirmek amacıyla eğitim programları düzenlemekte, sürdürülebilir turizm konusunda farkındalık yaratmaktadır. Örneğin, Malezya’da Gopeng Bölgesi’nde yerel halka yönelik ekoturizm eğitimleri, bu tür çalışmaların başarılı bir örneğidir (Ghasemi ve Hamzah, 2011).

Türkiye’de Turizm Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye’de turizm alanında faaliyet gösteren STK’lar, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren çeşitli amaçlarla kurulmuş ve zamanla gelişerek bugünkü geniş kapsamlı yapıya ulaşmıştır. Türkiye’deki ilk turizm odaklı STK, 1922 yılında İstanbul’a gelen ziyaretçilere doğru bilgi sağlamak amacıyla kurulan Müstakbilîn Cemiyeti olmuştur. 1923 yılında ise Reşit Saffet Atabinen’in öncülüğünde Türk Seyyahin Cemiyeti kurulmuş, bu kuruluş daha sonra Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu adıyla önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1930’lu yıllarda ise turizm ve konaklama alanında Otelciler ve Hancılar Cemiyeti, Ege Bölgesi’nde Ege Turizm Derneği, Bergama bölgesinin tanıtımı için Bergama’yı Sevenler Turizm Derneği gibi STK’lar kurulmuştur. Seyahat acenteleri tarafından 1955 yılında kurulan Türkiye Seyahat Acentaları Cemiyeti, zamanla gelişerek günümüzde Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) adıyla faaliyet göstermektedir. Otel işletmeciliği alanında ilk sivil toplum kuruluşlarından biri olan Ege Turistik İşletmeler ve Konaklamalar Birliği, 1958 yılında çalışmalarına başlamıştır (Kozak, 2020).

Turizme yönelik araştırmalar yapan Mağara Araştırma Derneği (1964), otelcilik sektörünü destekleyen Marmara Bölgesi Turistik Otelciler Derneği (1971, günümüzde Türkiye Otelciler Birliği – TUROB) gibi STK’lar turizm sektörüne yön veren kuruluşlar arasındadır. Ayrıca, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) 1972 yılında 1618 sayılı yasa ile resmen

kurulmuştur. 1980 sonrası dönemde turizm, otelcilik, seyahat ve yeme-içme sektörlerine yönelik STK'ların sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Türk Tanıtma Vakfı (1982), Antalya Turistik İşletmeciler Derneği (1984, günümüzde Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği – AKTOB) gibi kuruluşlar turizm sektöründe önemli bir rol üstlenmiştir. 1990'lı yıllarda ise turizm STK'larının sayısı hızla artmış ve günümüzde Türkiye'de turizm alanında faaliyet gösteren 250'nin üzerinde STK bulunmaktadır (Kozak, 2020). Bu kuruluşlar, gastronomi, turist rehberliği, aşçılık, kongre ve toplantı organizasyonu, işletmeciler birlikleri ve tanıtım dernekleri gibi çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedirler.

Turizm sektöründe STK'ların rolü, sürdürülebilirlik, yerel kalkınma ve pazarlama stratejileri açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de turizmin gelişimi sürecinde STK'lar, politika oluşturma, pazarlama, eğitim ve sürdürülebilirlik gibi pek çok alanda aktif görev alarak turizmin dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu kuruluşların yerel halk, kamu kurumları ve özel sektör ile işbirliği içinde hareket etmesi, turizmin tüm paydaşlar için faydalı ve sürdürülebilir olmasını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Ordu ilinde turizm alanında faaliyet gösteren ve turizme hizmet eden (spor, kültür, sanat, doğa, çevre, kent) sivil toplum kuruluşlarının (STK) yapısı, faaliyetleri ve etki düzeyleri detaylı bir şekilde incelenmektedir. Araştırmanın temel hedefi, ulusal düzeyde faaliyet gösteren turizm STK'larının Ordu ilindeki temsil düzeyini ve yerel STK yapılanmasının mevcut durumunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda, Ordu'da aktif olarak faaliyet gösteren ve şubesi bulunan ulusal turizm STK'ları tespit edilerek, bu kuruluşların bölgedeki etkisi analiz edilecektir. Aynı zamanda, Ordu ilinde faaliyet göstermeyen ancak ulusal ölçekte yaygın olan turizm STK'ları da belirlenerek, bölgedeki kurumsal eksiklikler ortaya konulacaktır. Yerel ölçekte faaliyet gösteren turizm STK'larının yapısı, faaliyetleri ve il genelindeki dağılımı değerlendirilerek, bölgesel düzeyde etkili olan önemli kuruluşlar tespit edilecektir.

Bununla birlikte, bu çalışmada turizm STK'larının kamu kurumları, yerel yönetimler ve özel sektör ile olan iş birlikleri de incelenecek; bu iş birliklerinin turizme katkıları ve karşılaşılan sorunlar ele alınacaktır. Turizm STK'larının bölgedeki sürdürülebilir turizm anlayışına ne ölçüde katkı sağladığı ve hangi projelerle turizmin gelişimine destek verdiği araştırılacaktır. Araştırmanın nihai amacı, turizm STK'larının Ordu ilindeki mevcut yapılanmasını hem nicel hem de nitel açıdan ele alarak kapsamlı bir analiz sunmak ve bu doğrultuda öneriler geliştirmektir. Böylece, turizm STK'larının bölgedeki rollerinin daha iyi anlaşılması ve yerel turizm politikalarına yön verilmesi sağlanabilecektir.

Araştırma Soruları

Bu çalışmada, Ordu ilindeki turizm STK'larının yapısını belirlemek amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Ulusal düzeyde faaliyet gösteren turizm STK'larının Ordu ilindeki temsil düzeyi nedir? Bu STK'lar bölgedeki turizm faaliyetlerine nasıl katkı sunmaktadır?
2. Ordu ilinde faaliyet gösteren turizm odaklı STK'lar ile turizme dolaylı olarak hizmet eden kültür, sanat, çevre, doğa, spor ve rekreasyon alanlarındaki STK'lar hangileridir? Bu kuruluşlar hangi alanlarda ve ne tür çalışmalar yürütmektedir?
3. Ordu ilindeki turizm ve turizme destek veren STK'ların coğrafi dağılımı nasıldır? Bu kuruluşlar ilçelere göre nasıl bir yayılım göstermektedir?

Araştırmanın Önemi ve Katkısı

Turizm sektörü, ekonomik büyüme, istihdam ve bölgesel kalkınma açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreçte sivil toplum kuruluşları, sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının artırılması ve turizm politikalarının şekillendirilmesine katkı sağlayarak kritik bir aktör haline gelmektedir. Ordu ili, sahip olduğu doğal güzellikler, kültürel miras ve gastronomi çeşitliliği ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin etkin bir şekilde değerlendirilmesi için turizm STK'larının yapısının, faaliyetlerinin ve etkilerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, Ordu'daki turizm STK'larının örgütlenme yapısını, faaliyetlerini ve etki düzeylerini inceleyerek ilin turizm gelişimine nasıl katkı sunduklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ulusal düzeyde faaliyet gösteren turizm STK'larının Ordu'daki temsil düzeyini belirlemek, bu kuruluşların bölgedeki turizme katkılarını anlamak açısından önemli bir noktadır. Ordu'da doğrudan turizm alanında faaliyet gösteren STK'ların yanı sıra, kültür, sanat, çevre, doğa, spor ve rekreasyon gibi turizme dolaylı katkı sağlayan kuruluşların da incelenmesi, ilin turizm altyapısını destekleyen yapıları daha geniş bir çerçevede değerlendirme imkânı sunacaktır.

STK'ların Ordu ilindeki coğrafi dağılımı, bu kuruluşların belirli ilçelerde yoğunlaşıp yoğunlaşmadığını ve bölgesel kalkınmaya nasıl bir etki sunduğunu anlamak açısından değerlendirilecektir. Ayrıca, STK'ların üye profili, kurumsal yapısı,

iletişim ağları ve etkinlik düzeyleri incelenerek, hangi kuruluşların aktif olduğu, hangilerinin pasif kaldığı ve bu durumun nedenleri analiz edilecektir. Turizm STK'larının kamu kurumları, yerel yönetimler ve özel sektör ile olan iş birlikleri, bölgenin turizm politikalarına katkı sunmaları açısından önemli bir göstergedir. Bu bağlamda, STK'ların hangi düzeyde ve hangi alanlarda iş birliği yaptıkları, bu ortaklıkların sağladığı faydalar ele alınacaktır.

Araştırmada sürdürülebilir turizm kapsamında Ordu'daki STK'ların çevre koruma, ekoturizm ve sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmalar incelenecek, bu alandaki eksiklikler ve geliştirilmesi gereken noktalar ortaya konulacaktır. Ayrıca, turizm STK'larının finansal kaynaklarını nasıl sağladıkları, yerel ve ulusal fonlardan ne ölçüde yararlandıkları ve ekonomik sürdürülebilirliklerini nasıl sağladıkları değerlendirilerek, bu kuruluşların uzun vadeli varlıklarını sürdürebilmeleri için geliştirilebilecek stratejiler ele alınacaktır. Çalışma, Ordu'daki turizm STK'larının mevcut durumunu analiz ederek, ilin turizm politikalarına yönelik somut öneriler sunmayı hedeflemektedir. Araştırma bulguları, sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesine, yerel ekonominin güçlendirilmesine ve turizm sektöründe yerel halkın daha aktif rol almasına katkı sağlayarak, Ordu'nun turizm potansiyelini daha verimli kullanmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanmış olup, betimsel analiz yaklaşımı ile yürütülecektir. Araştırmanın temel amacı, Ordu ilinde turizm alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının (STK) örgütlenme yapısını, faaliyetlerini ve etki düzeylerini belirlemektir. Bu doğrultuda araştırma deseni, doküman analizi yöntemi temel alınarak yapılandırılmıştır. Araştırmada veri toplama süreci, internet veri tabanları, resmi kurum ve kuruluşların web siteleri, ulusal turizm STK'larının raporları, akademik çalışmalar ve sektörle ilgili yayınların incelenmesi ile gerçekleştirilecektir.

Elde edilen veriler, sistematik bir şekilde sınıflandırılarak tematik analiz yöntemiyle değerlendirilecektir. Analiz sürecinde, STK'ların türleri, faaliyet gösterdikleri ölçek (uluslararası, ulusal, bölgesel veya yerel), amaçları ve işlevleri doğrultusunda kategorik bir sınıflandırma yapılacaktır. Ayrıca, ildeki turizmle ilgili STK'ların mekânsal dağılımını ve etki alanlarını görselleştirmek amacıyla tematik bir harita oluşturulacaktır. Elde edilen bulgular, literatürle karşılaştırılarak değerlendirilecek ve Ordu'daki turizm STK'larının sektöre katkıları, güçlü ve zayıf yönleri ile birlikte ortaya konacaktır.

BULGULAR

Sivil Toplumla Kuruluşları ile İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye genelinde 101.219 dernek faaliyet göstermekte olup, bu derneklere üye 830.729 kişi bulunmaktadır. Bu derneklerin 6.024'ü kültür, sanat ve turizm alanlarında faaliyet gösterirken, doğrudan turizm alanında çalışan dernek sayısı ülke genelinde 101 olarak kaydedilmiştir. Ordu ili özelinde bakıldığında, toplam 964 dernek içinde 75'inin kültür, sanat ve turizm odaklı sosyal dernekler olduğu belirlenmiştir. Ancak, Ordu Valiliğinden alınan resmi verilere dayanarak yapılan daha detaylı bir inceleme sonucunda, il genelinde dernek tüzüğünde, faaliyetlerinde veya isminde "turizm" ibaresi geçen ve turizm alanında aktif olarak faaliyet gösteren 31 derneğin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu STK'lar ve gönüllü turizm grupları, bölgenin zengin turizm potansiyelini değerlendirme ve geliştirme noktasında önemli çalışmalar yürütmektedir. Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer husus, Sakin Şehir (Cittaslow) Dernekleri'nin sürdürülebilir turizm açısından önemli bir role sahip olmasına rağmen, Sivil Toplum Kuruluşları Genel Merkezince yerel yönetimlerin çatısı altında faaliyet gösteren kuruluşlar olarak değerlendirilmektedir. Araştırmada turizmin çevre dostu ve sürdürülebilir bir şekilde gelişmesine katkı sunan önemli aktörler arasında yer alan bu yapılardan biri olan Perşembe Sakin Şehir Derneği bu nedenle turizm odaklı kuruluş kategorisinde değerlendirilmiştir.

Ulusal ölçekte, Türkiye'de ekoturizm alanında faaliyet gösteren dernekler arasında NOBİTAS, Efe Ekoturizm Derneği, Küre Dağları Ekoturizm Derneği ve Türkiye Ormanlılar Derneğine bağlı Ekoturizm Grubu etkililiği ile dikkat çekmektedir. Ordu ili kapsamında ise OYB-Kabakdağı Düşünce Kulübü, Kayabaşı Eko Turizm Derneği ve Ekolojik Yaşam Bisiklet Derneği gibi dernekler ekoturizm faaliyetlerinde bulunmaktadır. Sağlık Turizmi Derneği, ulusal düzeyde faaliyet göstermekte ve şubeleri Bursa, Adana ve İzmir'de bulunmaktadır. Ordu'da ise böyle bir dernek bulunmamaktadır. Türkiye'de turizm çalışanları, Töres-iş, Tek-iş, Dev Turizm-iş gibi farklı sendika çatısı altında haklarını aramaktadırlar. Antalya'da toplam 7 sendika bulunmakta ve bunlardan 2'si turizm ile ilgilidir. Ordu'da ise turizm çalışanlarının kurduğu bir sendika bulunmamaktadır. Ordu ilinde faaliyet gösteren turizm odaklı sivil toplum kuruluşları arasında, 2012 yılında kurulan Perşembe Turizm İşletmecileri ve Tanıtım Derneği, bölgenin turizm gelişimine önemli katkılar sunmuş ancak günümüzde faaliyetlerine son vermiştir. Bu durum, turizm STK'larının sürdürülebilirliğini sağlamada karşılaşılan zorluklara işaret etmektedir.

Ordu ilinde Turizm Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları

Ordu ilinde faaliyet gösteren kültür, sanat ve turizm dernekleri, genel olarak turizm ve kültür alanlarının öne çıktığını göstermektedir. Derneklerin çoğu, bu alanlarda aktif olarak çalışmalar yapmaktadır ve özellikle Perşembe, Ünye,

Altınordu, Fatsa ve Korgan ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Turizmle bağlantılı dernekler, sürdürülebilir turizm, gastronomi ile doğal ve tarihi mirasın korunması gibi konulara odaklanmaktadır. Bu sivil toplum kuruluşları, çeşitli faaliyetlerinde etkinlik göstererek turizmin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Tablo 1'de yer alan derneklerden bazıları, turizm sektörünün ilerlemesine yönelik çalışmalara ağırlık vermektedir. Örneğin, Ünye Turizm İşletmecileri Derneği ve ÜNTİSAD (Ünye Turizm İşletmecileri Otelciler, Cafeler, Restoranlar ve Seyahat Acenteleri Derneği) gibi kuruluşlar, turizm sektörünü desteklerken, Ordu Kültür Derneği ve Halk Müziği Araştırma ve Geliştirme Kültür-Sanat, Turizm Derneği gibi dernekler sanatsal ve kültürel faaliyetleriyle turizmi desteklemektedir. Perşembe Sakin Şehir Derneği ve Fatsa Jeep Safari Kulübü Derneği gibi dernekler ise turizmin farklı yönlerine odaklanarak bölgenin turizm potansiyelini artırmayı hedeflemektedir.

Sanat ve folklor temalı dernekler, özellikle Altınordu, Ünye ve Fatsa ilçelerinde daha yaygındır. Filarmoni, el sanatları ve halk müziği gibi alanlarda faaliyet gösteren bu dernekler, yerel kültürel değerlerin korunmasına katkıda bulunmaktadır. Gastronomi alanında faaliyet gösteren Ordu Aşçıları ve Garsonları Destekleme Derneği, Gastro-Çed Mutfak Sanatları Derneği ve Ordu Yemekleri ve Kültürü Basın Tanıtım Derneği, bölgenin gastronomik mirasını tanıtmayı ve sürdürülebilir mutfak uygulamalarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Çiseli Şelalesi Koruma ve Yaptırma Derneği, Ünye Tarih Kültür ve Doğal Varlıkları Araştırma Derneği gibi kuruluşlar, tarihi eserlerin ve doğal alanların korunmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Tablo 1. Ordu ilinde turizm odaklı sivil toplum kuruluşları

Kurum Adı	Faaliyet Alanı	Yılı	Dernek Merkezi
Perşembe Eğitim Kültür ve Sanat Derneği	Sanat - Turizm	1976	Perşembe
Ünye Turizm İşletmecileri Derneği	Turizm	2005	Ünye
Yokuşdibi Turnalık Mahallesi Turizm Dayanışma ve Kalkındırma Derneği	Turizm	2006	Kabadüz
Ordu Kültür Derneği	Sanat -Turizm*	2007	Altınordu
Ortak Ordu Tanıtım Kulübü Derneği	Turizm	2007	Altınordu
Perşembe Sakin Şehir Derneği	Turizm	2012	Perşembe
Sahilköy Göbünalcı Turizm Kültür ve Dayanışma Derneği	Sosyal	2013	Ünye
Fatsa Jeep Safari Kulübü Derneği	Turizm	2014	Fatsa
Fatsa Yassıtaş Mahallesi Kültür ve Turizm Derneği	Sosyal	2014	Fatsa
Ordu Profesyonel Aşçıları Derneği	Sosyal	2015	Altınordu
Halk Müziği Araştırma ve Geliştirme Kültür-Sanat, Turizm Derneği	Turizm -Sanat	2016	Altınordu
Fatsa İlçesini Kalkındırma Kültür Sanat Turizm ve Müze Derneği	Sanat -Turizm*	2017	Fatsa
Çiseli Şelalesi Koruma ve Yaptırma Derneği	Turizm*	2017	Altınordu
Sevgican Kültür ve Sanat Derneği	Sanat - Folklor - Turizm*	2018	Fatsa
Ünye Turizm İşletmecileri Otelciler, Cafeler, Restoranlar ve Seyahat Acenteleri Derneği (ÜNTİSAD)	Turizm	2019	Ünye
Ünye tarih kültür ve doğal varlıkları araştırma derneği	Sanat-Turizm*	2020	Ünye
Ordu Yemekleri ve Kültürü Basın Tanıtım Derneği	Sosyal	2020	Ünye
Şelaleler Şehri Ordu Medya, Tanıtım, Kültür ve Turizm Derneği	Dil ve Edebiyat Sanat -Folklor*	2021	Altınordu
Taşbaşı Obası Doğayı Koruma Kültür ve Turizm Derneği	Sosyal	2021	Kabadüz
Ordu Aşçıları ve Garsonları Destekleme Derneği	Sosyal	2022	Altınordu
Aşçıyan Sanat Atölyesi Eğitim ve Kültür Derneği	Sanat -Turizm*	2023	Ünye
Ünye Geleneksel ve Modern El Sanatları Derneği	Folklor-Sanat* Turizm	2024	Ünye
Ordu Filarmoni Derneği	Sanat- Folklor - Turizm*	2024	Altınordu
Serüven Kültür Sanat ve Fikir Derneği	Dil ve Edebiyat Sanat - Folklor - Turizm*	2024	Altınordu
İlküvez ve Çevresi Kültür Turizm Dayanışma Derneği	Turizm*	2024	Çaybaşı
Ünye'nin Dünkü Çocukları Derneği	Sanat - Folklor - Turizm*	2024	Ünye

Sinema Gelişim ve Girişimcileri Derneği	Sanat Folklor*	-Turizm	2024	Altınordu
Fatih Mahallesi Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği	Turizm*		2024	Aybastı
Korgan Pencik Yaylası Kültür Dayanışma Derneği	Turizm*		2024	Korgan
Gastro-Çed Mutfak Sanatları Derneği	Sosyal		2024	Altınordu
Korgan Pencik yaylası Kültür Dayanışma Derneği	Kültür Turizm		2024	Korgan

* Toplum Kültürünü Yaşatma, Tarihi Eserlerin Korunması, Tarihi değerlerde olan binaların onarım ve korunmasını hedefler

2024 yılında birçok yeni dernek kurulmuş olup, bu durum bölgede turizm, sanat ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik farkındalığın arttığını göstermektedir. Yeni dernekler, folklor, sanat ve turizmin iç içe geçtiği konulara odaklanmaktadır. Fatsa Jeep Safari Kulübü Derneği, doğa ve macera turizmine yönelik bir dernek olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca, Ortak Ordu Tanıtım Kulübü Derneği, kentin turistik tanıtımına öncelik vermektedir.

Ordu'daki dernekler, kültürel mirasın korunması, turizmin geliştirilmesi, sanatın teşvik edilmesi ve gastronomi mirasının yaşatılması gibi önemli misyonlar üstlenmektedir. Nüfus açısından en yüksek olan Altınordu ve Ünye, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin en yoğun olduğu yerlerdir. Son yıllarda kurulan dernekler, turizm çeşitliliği, gastronomi ve kültürel mirasın korunmasına daha fazla vurgu yapmaktadır. Bu tablo, Ordu'nun kültürel ve turistik potansiyelini geliştirmek isteyen yerel yönetimler ve akademisyenler için önemli bir veri kaynağı olarak değerlendirilebilir, özellikle turizm projeleri ve akademik çalışmalar için yol gösterici niteliği taşımaktadır.

Ordu'daki turizm alanında faaliyet gösteren derneklerin iletişim kanalları incelendiğinde, Fatih Mahallesi Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği, Perşembe Eğitim Kültür ve Sanat Derneği, Şelaleler Şehri Ordu Medya, Tanıtım, Kültür ve Turizm Derneği ile Sinema Gelişim ve Girişimcileri Derneği'nin aktif olarak kullandığı web sayfalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, Taşbaşı Obası Doğayı Koruma Kültür ve Turizm Derneği gibi bazı derneklerin ise Facebook gibi sosyal medya platformları üzerinden iletişim sağladıkları belirlenmiştir. Bu durum, turizm STK'larının dijitalleşme ve iletişim stratejileri açısından farklı yöntemler benimsediğini göstermektedir. Ancak, dijital varlığı olmayan veya sınırlı iletişim kanalları kullanan derneklerin daha geniş kitlelere ulaşma konusunda dezavantajlı olduğu söylenebilir.

Turizme Hizmet Eden Doğa ve Çevre Koruma Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları

Ordu ilinde doğa ve çevre odaklı faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarını içeren tablo 2 değerlendirildiğinde öncelikle derneklerin 7'sinin doğa ve çevre konularına sosyal sorumluluk çerçevesinde yaklaşan sosyal amaçlı dernekler olduğu görülmektedir. Çevre ve Doğal Hayat Odaklı Dernekler (3 adet) özellikle kamp, karavan ve yayla turizmi gibi alanlarla ilgilenmektedirler. Doğa ve Çevre Koruma Dernekleri (2 adet) daha çok doğanın korunmasına yönelik bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır. Gıda ve Tarım Odaklı Dernek (1 adet) KARACA (Karadeniz Doğa Tarım ve Çevre Araştırmaları Derneği), gıda ve tarımla doğrudan ilişkilidir. Hayvan Hakları Dernekleri (1 adet), Ordu Hayvanları Çevreyi ve Doğayı Koruma Yardım Derneği, doğa ve hayvan haklarını bir arada ele almaktadır.

Tablo 2. Doğa ve Çevre Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları

Ordu Çevre Derneği (ORÇEV)	1993	Sosyal	Altınordu
Karadeniz Doğa ve Çevre Derneği	2012	Sosyal	Fatsa
Çiseli Şelalesi Koruma ve Yaşatma Derneği	2017	Sosyal	Altınordu
Gaga Gölü Koruma Yaşatma Güzelleştirme Derneği	2017	Çevre	Fatsa
Fatsa Ekolojik Yaşam Derneği (FEYAD)	2019	Sosyal	Fatsa
Aybastı ve Çevresi Derneği	2019	Sosyal	Aybastı
Fatsa Doğa ve Çevre Derneği (FATÇEV)	2019	Doğa ve Çevre	Fatsa
Karadeniz Doğa Tarım ve Çevre Araştırmaları Derneği (KARACA)	2019	Gıda-Tarım	Kabataş
Mesudiye Çevre Derneği (MESÇEV)	2020	Sosyal	Mesudiye
Taşbaşı Obası Doğayı Koruma Kültür ve Turizm Derneği	2021	Sosyal	Altınordu
Ordu Kamp ve Karavan Derneği	2022	Çevre ve Doğal Hayat	Altınordu
Demlece Yaylası Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Derneği	2022	Sosyal	Korgan

Ordu Hayvanları Çevreyi ve Doğayı Koruma Yardım Derneği	2023	Hayvan hakları	Perşembe
Aybastı Perşembe Yaylası Koruma Güzelleştirme ve Yaşatma Derneği	2024	Çevre ve Doğal Hayat	Aybastı

Ordu ilinde doğa ve çevre odaklı faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarını içeren tablo değerlendirildiğinde öncelikle derneklerin 7'sinin doğa ve çevre konularına sosyal sorumluluk çerçevesinde yaklaşan sosyal amaçlı dernekler olduğu görülmektedir. Çevre ve Doğal Hayat Odaklı Dernekler (3 adet) özellikle kamp, karavan ve yayla turizmi gibi alanlarla ilgilenmektedirler. Doğa ve Çevre Koruma Dernekleri (2 adet) daha çok doğanın korunmasına yönelik bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır. Gıda ve Tarım Odaklı Dernek (1 adet) KARACA (Karadeniz Doğa Tarım ve Çevre Araştırmaları Derneği), gıda ve tarımla doğrudan ilişkilidir. Hayvan Hakları Dernekleri (1 adet), Ordu Hayvanları Çevreyi ve Doğayı Koruma Yardım Derneği, doğa ve hayvan haklarını bir arada ele almaktadır.

İlçelere göre dağılımına bakıldığında Altınordu (4 adet) merkez ilçede daha fazla dernek bulunması, Ordu'nun idari ve sosyal merkez oluşuyla ilişkilendirilebilir. Fatsa (4 adet) çevre ve ekolojik yaşam üzerine yoğunlaşmıştır. Gaga Gölü ve Çiseli Şelalesi gibi doğal alanların korunmasına yönelik çalışmalar vardır. Aybastı (2 adet) yayla turizmi ve doğal alanların korunması konusunda önemli faaliyetler yürütmektedir. Korgan (1 adet) yayla ve doğa koruma temalı derneklere sahiptir. Kabataş (1 adet) tarım ve çevre odaklı tek dernek burada bulunmaktadır. Perşembe (1 adet) hayvan hakları ve doğa koruma faaliyetlerine odaklanmıştır. Mesudiye (1 adet) çevre duyarlılığına yönelik faaliyet gösteren tek dernek buradadır.

Yıllara göre kuruluş eğilimlerine bakıldığında 1993-2012 dönemi, uzun bir süre çevreye yönelik sınırlı sayıda dernek kurulmuş. Ordu Çevre Derneği (ORÇEV), en eski çevre derneği olarak öncüdür. 2017-2020 dönemi, doğa ve çevre bilincinin arttığı görülüyor. Özellikle Fatsa, Altınordu ve Mesudiye bölgelerinde daha fazla dernek kurulmuş. 2021-2024 dönemi yaylalar, doğal alanlar ve ekolojik yaşamla ilgili dernekler daha fazla kurulmuştur. Özellikle kamp, karavan ve yayla turizmi önem kazanmıştır. Son yıllarda çevre ve doğa koruma alanında daha fazla sivil toplum kuruluşu ortaya çıkması bilinçlenmeyi artırıyor veya bilinçlenme yaşandığı için stk kuruluyor. Yaylaların ve doğal güzelliklerin korunmasına yönelik çalışmaların arttığı anlaşılmaktadır. Kamp, karavan ve ekoturizm ile ilgili derneklerin kurulması dikkat çekmektedir. Dernekler genellikle belirli bir doğal alanı (Gaga Gölü, Çiseli Şelalesi, Perşembe Yaylası vb.) korumaya yönelik çalıştığı ve derneklerin büyük bir kısmı sosyal sorumluluk ekseninde faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

Kültür ve Sanat Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları

Tablo 3 Ordu ilinde faaliyet gösteren sanat ve kültür odaklı sivil toplum kuruluşlarını kapsamaktadır. Tablodan elde edilen veriler, sanat ve kültürle ilgili STK'ların Ordu'da geniş bir çeşitliliğe sahip olduğunu ve zaman içinde belirgin bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öncelikle, kuruluş yıllarına bakıldığında, 1970'li ve 1980'li yıllarda kurulan derneklerin az sayıda olduğu görülmektedir. Bu dönemde Perşembe Eğitim Kültür ve Sanat Derneği (1976) ve Altınordu Ordu Musiki Derneği (1979) gibi köklü yapılar öne çıkmaktadır. Ancak 1990'lardan itibaren dernek sayısında belirgin bir artış olduğu gözlemlenmektedir. 2000'li yıllarla birlikte, özellikle müzik, edebiyat, tiyatro, el sanatları ve fotoğraf sanatı gibi farklı alanlara odaklanan derneklerin sayısında artış yaşanmıştır.

Merkez dağılımı açısından Altınordu ilçesi, en fazla sanat ve kültür derneğine ev sahipliği yapmaktadır. Bunun temel sebebi, Altınordu'nun Ordu'nun kültürel ve idari merkezi olmasıdır. Ünye, Fatsa ve Perşembe ilçeleri de dikkate değer sayıda dernek barındırmaktadır. Ünye, özellikle tiyatro ve sahne sanatlarıyla öne çıkarken, Fatsa musiki ve edebiyat alanında önemli derneklere sahiptir. Daha küçük ilçeler olan Kabataş ve Gülyalı gibi yerlerde ise daha sınırlı sayıda kültürel faaliyet gösteren STK bulunmaktadır. Derneklerin faaliyet alanları incelendiğinde, büyük çoğunluğunun müzik, edebiyat, sahne sanatları ve kültürel mirasın korunmasına odaklandığı görülmektedir. Ordu'da musiki ve halk müziği dernekleri dikkat çekici bir yoğunlukta olup, Altınordu Ordu Musiki Derneği, Fatsa Musiki Cemiyeti Derneği ve Ordu 19 Eylül Musiki Derneği gibi köklü yapılar bu alanda faaliyet göstermektedir. Bunun yanı sıra, fotoğraf, resim, heykel ve sahne sanatlarıyla ilgilenen dernekler de yer almaktadır. Ordu Fotoğraf Sanatı Derneği (OFSAD), Ordu Ressamlar ve Heykeltraşlar Derneği ve Ünye Sahne Sanatları Derneği gibi oluşumlar bu kapsamdadır.

Tablo 3 Ordu ilinde Kültür Sanat Odaklı STK'lar

Perşembe Eğitim Kültür ve Sanat Derneği	1976	Sosyal	Perşembe
Altınordu Ordu Musiki Derneği	1979	Sosyal	Altınordu
Ordu Sanatevi Derneği (Orsev)	1991	Sosyal	Altınordu
Ordu Fotoğraf Sanatı Derneği (OFSAD)	1993	Sosyal	Altınordu
Fatsa Musiki Cemiyeti Derneği	1993	Sosyal	Fatsa

Yunus Emre Külliyesi Koruma Yaşatma Eğitim Kültür Turizm ve Sanat Derneği	1994	Sosyal	Ünye
Ordu 19 Eylül Musiki Derneği	1997	Sosyal	Altınordu
Perşembe Musiki Derneği	2002	Sosyal	Perşembe
Ordu Kültür Derneği	2007	Sosyal	Altınordu
Ordu Şairler Yazarlar ve Sanatseverler Birliği Kültür Derneği	2007	Sosyal	Altınordu
Hoşkadem Senai Yediyıldız Kültür Evi Derneği	2008	Sosyal	Kabataş
Oksijen Kültür Sanat Atölyesi Derneği (OKSAD)	2009	Sosyal	Altınordu
Ünye Sosyal ve Kültürel Gençlik Derneği (Ünsed)	2010	Sosyal	Ünye
Ramazan Köyü Eğitim Kültür ve Sanat Derneği	2010	Sosyal	Perşembe
Japon Dostluğu Ertuğrul Fırkateyni Şehitleri Derneği	2011	Sosyal	Ünye
Karadeniz Şairler ve Yazarlar Derneği	2013	Sosyal	Fatsa
Gülyalı Eğitim Kültür ve Sanat Derneği	2014	Sosyal	Gülyalı
Ünye Sanat ve Kültür Derneği	2015	Sosyal	Ünye
Halk Müziği Araştırma ve Geliştirme Kültür-sanat, Turizm Derneği	2016	Sosyal	Altınordu
Ordu Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği	2016	Sosyal	Altınordu
Kafes Kültür ve Sanat Derneği	2017	Sosyal Kültürel	Altınordu
Sevgican Kültür ve Sanat Derneği (FATSEV)	2018	Sosyal	Fatsa
Elli İki Avcılar Kulübü Derneği	2018	Sosyal	Altınordu
Voice (SES) Sanat Derneği	2019	Kültür-Sanat	Altınordu
Kabataş Tarihi Kültürel Alanların Korunması ve Tanıtılması Derneği (KABTATDER)	2021	Kültür-Sanat	Kabataş
Ünye Sahne Sanatları Derneği	2022	Kültür-Sanat	Ünye
Türkiye Yazarlar Birliği Derneği Ordu Şubesi	2022	Kamu Yararı	Altınordu
Ünye Yeşil Sanat Derneği	2022	Kültür-Sanat	Ünye
Akustik Müzik Derneği	2023	Müzik	Altınordu
Zen Sanat Akademisi Derneği	2023	Kültür Sanat	Altınordu
Ordu Katarsis Sahne Kültür Sanat ve Eğitim Derneği (KS)	2023	Kültür	Altınordu
Aşıyan Sanat Atölyesi Eğitim ve Kültür Derneği	2023	Kültür	Ünye
Ünye Geleneksel ve Modern El Sanatları Derneği	2024	Kültür	Ünye
Ordu Filarmoni Derneği	2024	Kültür	Altınordu
Serüven Kültür Sanat ve Fikir Derneği	2024	Kültür	Altınordu
Sinema Gelişim ve Girişimcileri Derneği	2024	Kültür Turizm	Altınordu

Son yıllarda sanat ve kültür alanındaki derneklerin çeşitlendiği ve sayısının giderek arttığı görülmektedir. Özellikle 2020 sonrası dönemde kurulan derneklerin büyük bir kısmı, sahne sanatları, sinema, filarmoni ve kültürel girişimcilik alanlarına odaklanmaktadır. 2023 ve 2024 yıllarında kurulan Zen Sanat Akademisi Derneği, Ordu Filarmoni Derneği, Sinema Gelişim ve Girişimcileri Derneği gibi yapılar, sanatın farklı dallarını desteklemeye yönelik yeni bir yönelimi göstermektedir. Bunun yanında, Ordu'daki sanat ve kültür STK'larının zaman içinde büyük bir gelişim gösterdiği ve farklı sanat disiplinlerine yayıldığı görülmektedir. Ordu'nun merkez ilçesi Altınordu, kültürel faaliyetlerin ana odağı olmaya devam ederken, Ünye ve Fatsa gibi ilçeler de sanat alanında güçlü derneklere sahiptir. Bu STK'ların, yerel yönetimlerle ve üniversitelerle iş birliği içinde projeler üretmesi, Ordu'nun kültürel mirasının korunmasına ve sanatsal etkinliklerin yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır.

Ordu ilinde Avcılık Kulüpleri

Ordu ilinde faaliyet gösteren avcılık ve atıcılık kulüplerini kapsayan tablo 4^adeki veriler incelendiğinde, avcılık kulüplerinin büyük çoğunluğunun spor amaçlı olarak kurulduğu, ancak bazı derneklerin sosyal boyut taşıdığı görülmektedir. 1970'li yıllar, avcılık ve atıcılık kulüplerinin kuruluşunda yoğunluk gösteren bir dönemdir. Ordu Avcılar ve Atıcılar İhtisas Kulübü Derneği (1973), Perşembe Avcılar Kulübü Derneği (1973), Ulubey Avcılar ve Atıcılar Derneği (1974) gibi kulüpler, Ordu'nun farklı ilçelerinde avcılık sporunu teşvik eden öncü kuruluşlar arasında yer almaktadır. Avcılık kulüpleri ildeki ilk sivil toplum yapılaşmasının örneklerinden olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 4 Avcılık Kulüpleri

Ordu Avcılar ve Atıcılar İhtisas Kulübü Derneği	1973	Altınordu	Spor
Perşembe Avcılar Kulübü Derneği	1973	Perşembe	Spor
Ulubey Avcılar ve Atıcılar Derneği	1974	Ulubey	Spor
Fatsa Avcılar ve Atıcılar Spor Kulübü Derneği	1975	Fatsa	Spor
Ünye Avcılar ve Atıcılar Derneği	1977	Ünye	Spor
Çaybaşı İlçesi Merkez Avcılar ve Atıcılar Derneği	1995	Çaybaşı	Spor
Korgan Avcılar ve Atıcılar Derneği	1996	Korgan	Spor
İkizce Avcılar ve Atıcılar Derneği	1998	İkizce	Spor
Karadeniz Av Doğa Federasyonu	2007	Altınordu	Federasyon
Gürgentepe Avcılar ve Atıcılar Derneği	2011	Gürgentepe	Sosyal
Ordu Büyükşehir Avcılar ve Atıcılar İhtisas Kulübü Derneği	2013	Altınordu	Spor
Fatsa Avcılar Atıcılar Okçular ve Amatör Balıkçılar Derneği	2014	Fatsa	Spor
Ünye Tüm Avcılar ve Atıcılar Derneği	2017	Ünye	Spor
Elli İki Avcılar Kulübü Derneği	2018	Altınordu	Sosyal
Gölköy Avcılar ve Atıcılar Spor Kulübü Derneği(GÖL-AV DER)	2019	Gölköy	Spor
Aybastı Avcılar Derneği	2025	Aybastı	Avcılar Spor

Zaman içinde avcılıkla ilgili derneklerin sayısında artış olduğu, özellikle 1990 sonrası yeni kulüplerin faaliyete geçtiği görülmektedir. Çaybaşı, Korgan ve İkizce gibi ilçelerde 1995-1998 yılları arasında kurulan avcılar ve atıcılar dernekleri, bu sporun kırsal bölgelerde yaygınlaştığını göstermektedir. 2000'li yıllarla birlikte federasyonlaşma eğilimi ortaya çıkmış ve 2007 yılında Karadeniz Av Doğa Federasyonu kurulmuştur. Bu federasyon, Ordu ve çevresindeki avcılık kulüplerinin koordinasyonunu sağlamada önemli bir role sahiptir. Son yıllarda avcılık kulüplerinin faaliyetlerinden genişlediği dikkat çekmektedir. 2014 yılında kurulan Fatsa Avcılar Atıcılar Okçular ve Amatör Balıkçılar Derneği, yalnızca avcılığı değil, aynı zamanda okçuluk ve amatör balıkçılığı da kapsamına alarak daha geniş bir spor yelpazesi sunmaktadır. Benzer şekilde, 2018 yılında kurulan Elli İki Avcılar Kulübü Derneği, sosyal bir kimlik taşıyarak avcılık faaliyetlerini toplumsal bir çerçevede ele almaktadır.

Coğrafi dağılım açısından, Altınordu, Ünye ve Fatsa gibi büyük ilçelerde birden fazla avcılık kulübünün bulunduğu görülmektedir. Bu ilçeler, nüfus yoğunluğu ve avcılık kültürünün güçlü olduğu bölgeler olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, Çaybaşı, Korgan, İkizce, Gürgentepe ve Gölköy gibi daha küçük ilçelerde de avcılar derneklerinin aktif olduğu dikkat çekmektedir. 2025 yılında kurulan Aybastı Avcılar Derneği, avcılık sporuna olan ilginin günümüzde de devam ettiğini göstermektedir. Genel olarak bakıldığında, Ordu ilinde avcılık kulüplerinin uzun yıllara dayanan köklü bir geçmişe sahip olduğu, zaman içinde hem sayıca arttığı hem de faaliyet kapsamını genişlettiği görülmektedir. Avcılık, atıcılık ve doğa sporlarına ilgi duyan bireylerin bir araya gelmesini sağlayan bu kulüpler, aynı zamanda doğaya ve çevreye duyarlılık bilincinin oluşmasına da katkıda bulunmaktadır.

Kentsel, Yerel Yönetimler ve Üretici Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları

Ordu ilinde yerel yönetimler, kentsel yaşam ve üretime dayalı faaliyetlerde bulunan sivil toplum kuruluşları, sosyal dayanışma ve yerel kalkınmaya katkı sağlama amacı güden yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu STK'ların büyük çoğunluğunun sosyal amaçlı olması, kent yaşamını destekleyen ve toplumsal iş birliğini teşvik eden bir anlayışın benimsendiğini göstermektedir. Tablo 5 incelendiğinde, bu türdeki ilk derneğin 2000 yılında Ünye'yi Sevenler Derneği olarak kurulduğu görülmektedir. Bu durum, şehir kimliğine duyulan bağlılığın STK yapılanmalarında önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. 2016 yılı, yerel eylem gruplarının yoğun olarak kurulduğu bir dönemdir. Oksijen Yerel Eylem Grubu Derneği (OYEG), Karaca Yerel Eylem Grubu Derneği (KARYEG) ve Yeşil Doğa Yerel Eylem Grubu Derneği

(YEDOYEG) gibi oluşumlar, kırsal kalkınmayı destekleyici projeler geliştirme amacı taşıyan kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Tablo 5. Yerel Yönetimler, Kentsel ve Üretime Dayalı STK'lar

Ünyeyi Sevenler Derneği	2000	Ünye	Sosyal
Oksijen Yerel Eylem Grubu Derneği (OYEG)	2016	Perşembe	Sosyal
Karaca Yerel Eylem Grubu Derneği (KARYEG)	2016	Çaybaşı	Sosyal
Yeşil Doğa Yerel Eylem Grubu Derneği (YEDOYEG)	2016	Kabadüz	Sosyal
Perşembe Sakin Şehir Üretici Kadınlar Derneği (PÜRKAD)	2017	Perşembe	Sosyal
Şehirlerarası Otobüs Terminali İşletmecileri Derneği	2017	Altınordu	Sosyal
Vona Kent Yaşam (VONADER) Derneği	2018	Perşembe	Sosyal
Laleli Yerel Eylem Grubu Derneği (LALELİ YEG)	2019	İkizce	GıdaTarım
Ordu Şehir Derneği	2023	Altınordu	Sosyal
Aybastı İlçesi Perşembe Yaylası Esnafları Koruma ve Yardımlaşma Derneği	2023	Aybastı	Sosyal
Ulubey Taksiciler ve Şoförler Derneği	2022	Ulubey	Sosyal
Kotyora Kent Kulübü Derneği (Kotyora Kent Kulübü)	2024	Altınordu	Sosyal

2017 yılında kurulan Perşembe Sakin Şehir Üretici Kadınlar Derneği (PÜRKAD), özellikle kadın girişimciliği ve üretici kadınları destekleyici faaliyetleriyle dikkat çekmektedir. Bu derneğin, Perşembe'nin Cittaslow (Sakin Şehir) kimliğiyle uyumlu olarak üretime dayalı sürdürülebilir projeler geliştirdiği söylenebilir. Aynı yıl kurulan Şehirlerarası Otobüs Terminali İşletmecileri Derneği, ulaştırma sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin haklarını koruma ve sektörel gelişimi destekleme amacı taşımaktadır. Daha sonraki yıllarda, yerel kent yaşamına dair çeşitli sivil girişimlerin olduğu görülmektedir. 2018 yılında kurulan Vona Kent Yaşam Derneği (VONADER), Perşembe ilçesinde kentsel yaşam kalitesini artırmaya yönelik faaliyetleriyle dikkat çekerken, 2019 yılında kurulan Laleli Yerel Eylem Grubu Derneği (LALELİ YEG), gıda ve tarım alanında çalışmalar yaparak kırsal ekonominin desteklenmesine katkı sağlamaktadır.

Son yıllarda ise kent yaşamına yönelik yeni oluşumlar ortaya çıkmıştır. 2023 yılında kurulan Ordu Şehir Derneği, Ordu ilinin kentsel gelişimine ve kent bilincine katkıda bulunmayı hedeflerken, Aybastı İlçesi Perşembe Yaylası Esnafları Koruma ve Yardımlaşma Derneği ise esnaf dayanışmasını ön planda tutmaktadır. 2024 yılında kurulan Kotyora Kent Kulübü Derneği, Altınordu merkezli bir yapı olarak kent kültürü, sosyal yaşam ve toplumsal dayanışmayı geliştirmeye yönelik faaliyetler yürütmektedir.

Basın ve Medya Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları

Ordu ilinde basın ve medya alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, kentin tanıtımı, medya mensuplarının mesleki dayanışması ve iletişim sektörünün gelişimi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu dernekler, özellikle gazetecilik, radyo, televizyon ve internet medyası alanlarında faaliyet gösteren bireyleri bir araya getiren, sektörel gelişimi destekleyen ve medya çalışanlarının haklarını koruma amacı taşıyan yapılar olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 6. Basın Medya Odaklı Dernekler

Ordu Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği	1999	Altınordu	Sosyal
Ortak Ordu Tanıtım Kulübü Derneği	2007	Altınordu	Sosyal
Ordu 19 Eylül Gazeteciler Derneği	2012	Altınordu	Sosyal
Ünye Medya İletişim Derneği	2012	Ünye	Sosyal
Ordu İnternet Gazetecileri Meyda İletişim ve Bilim Derneği (Ordu İnternet Gazetecileri Derneği)	2013	Altınordu	Sosyal
Canik Ünye Gazeteciler Derneği	2014	Ünye	Sosyal
Ünye Radyo Yayıncıları ve İletişim Derneği	2015	Ünye	Sosyal
Gürcü Kültür Tanıtım ve Dayanışma Derneği	2017	Korgan	Sosyal

Gazete, Dergi, Televizyon, Radyo ve İnternet Yazarları Derneği	2019	Ünye	Sosyal
Ünye Aktif Medya Çalışanları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	2019	Ünye	Sosyal
Karadeniz Radyo Televizyon ve Gazeteciler Derneği (KARTEGDER)	2020	Ünye	Medya
Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti Derneği Ordu Şubesi (TRAC)	2023	Altınordu	Kamu yararı

İlk olarak 1999 yılında kurulan Ordu Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği, bölgedeki medya mensuplarını bir araya getiren en eski organizasyonlardan biridir. 2007 yılında kurulan Ortak Ordu Tanıtım Kulübü Derneği, Ordu'nun tanıtımına katkı sağlamayı amaçlayan bir yapı olarak öne çıkmaktadır. 2012 yılında kurulan Ordu 19 Eylül Gazeteciler Derneği ve Ünye Medya İletişim Derneği, medya alanında çalışan bireylerin mesleki gelişimini destekleyen kuruluşlar arasındadır. 2013 yılında kurulan Ordu İnternet Gazetecileri Derneği, internet gazeteciliği ve dijital medya alanında faaliyet gösteren gazetecileri destekleyen bir oluşumdur. Bu derneğin, geleneksel basının yanı sıra dijital platformlara yönelik artan ilgiyi yansıttığı söylenebilir. Ünye bölgesinde 2014-2015 yıllarında kurulan Canik Ünye Gazeteciler Derneği ve Ünye Radyo Yayıncıları ve İletişim Derneği, bölgesel medya temsilcilerini desteklemeye yönelik önemli girişimlerdir.

Sonraki yıllarda, medya alanındaki çeşitlilik artarak devam etmiştir. 2017 yılında Korgan'da kurulan Gürcü Kültür Tanıtım ve Dayanışma Derneği, kültürel tanıtım odaklı bir yapıya sahiptir ve etnik kimliklerin medya aracılığıyla tanıtımını amaçlamaktadır. 2019 yılında Ünye'de kurulan Gazete, Dergi, Televizyon, Radyo ve İnternet Yazarları Derneği ile Ünye Aktif Medya Çalışanları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, medya çalışanları arasındaki dayanışmayı güçlendirmeye yönelik kuruluşlardır.

2020 yılında kurulan Karadeniz Radyo Televizyon ve Gazeteciler Derneği (KARTEGDER), bölgesel çapta medya sektöründe faaliyet gösterenleri bir çatı altında toplamayı hedefleyen önemli bir girişimdir. Son olarak, 2023 yılında kurulan Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti Derneği Ordu Şubesi (TRAC), kamu yararına çalışan bir dernek olarak dikkat çekmekte ve özellikle radyo iletişimi ile ilgili konulara odaklanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, Ordu ilinde faaliyet gösteren turizm odaklı sivil toplum kuruluşlarının (STK) mevcut yapısını, faaliyetlerini ve etkilerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Elde edilen bulgular, bu kuruluşların Ordu'nun ekonomik, sosyal ve kültürel gelişiminde kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle çevre koruma, sürdürülebilir turizm, kültürel mirasın korunması ve gastronomi gibi alanlarda faaliyet gösteren STK'ların, bölge turizminin gelişimine önemli katkılar sunduğu gözlemlenmiştir.

Son yıllarda çevre bilinci ve doğa turizmi konularında farkındalığın artması, doğa ve çevre koruma odaklı STK'ların yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu dernekler, kamp, karavan ve yayla turizmi gibi alanlara yönelerek doğal alanların korunmasına katkı sunmaktadır. Aynı zamanda kırsal turizmi teşvik eden projelerin geliştirilmesi, bu STK'ların etkinliğini artırmak adına büyük önem taşımaktadır. Öte yandan, gastronomi alanında faaliyet gösteren STK'ların, yerel mutfak kültürünü tanıtmaya ve sürdürülebilir mutfak uygulamalarını teşvik etme konularında aktif bir rol oynadığı görülmektedir.

Ancak, turizm STK'larının politika oluşturma süreçlerine yeterince dahil edilmediği tespit edilmiştir. Sivil toplumun, sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesine katkı sağlaması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, kamu otoriteleriyle STK'lar arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin ve üniversitelerin, turizm alanında faaliyet gösteren STK'larla ortak projeler yürütmesi, hem akademik çalışmalara hem de saha uygulamalarına destek sağlayarak STK'ların daha etkili olmasını mümkün kılacaktır.

Ordu'nun turizm çeşitliliği açısından değerlendirilmesi, ekoturizm ve sağlık turizmi gibi alanlarda faaliyet gösterecek yeni STK'ların kurulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bölgenin doğal güzellikleri, termal kaynakları ve sağlık turizmine uygun yapısı göz önüne alındığında, bu alanlarda uzmanlaşmış derneklerin eksikliği dikkat çekmektedir. Sağlık turizmi alanında bir STK'nın kurulması, hem yerli hem de yabancı turistleri bölgeye çekerek Ordu'nun turizm gelirlerini artırabilir. Aynı şekilde, ekoturizm konusunda uzmanlaşmış bir derneğin kurulması, sürdürülebilir turizm anlayışının yaygınlaştırılmasına ve çevresel farkındalığın artırılmasına yardımcı olacaktır.

Araştırma sonucuna göre öncelikli öneri, STK'ların kamu ile iş birliğinin güçlendirilmesi gerekliliğidir. Turizm STK'larının, belediyeler, valilik ve diğer kamu kurumlarıyla daha güçlü iş birlikleri kurması teşvik edilmelidir. STK'ların yerel yönetimlerle ortak projeler yürütmesi, turizm sektörünün sürdürülebilir bir şekilde büyümesine katkı sağlayacaktır. Kamu otoriteleri, STK'ları karar alma mekanizmalarına dahil ederek turizm politikalarını daha kapsayıcı bir hale getirmelidir.

Bunun yanı sıra, araştırma alanında sürdürülebilir turizme odaklanan projelerin desteklenmesi gerekmektedir. Ordu'nun doğal ve kültürel mirasını koruma amacı taşıyan sürdürülebilir turizm projeleri artırılmalıdır. Özellikle yayla turizmi, doğa

sporları ve ekoturizm gibi alanlarda faaliyet gösteren STK'lara yönelik teşvik mekanizmaları oluşturulmalıdır. Ekoturizm derneklerinin kurulması, doğaya duyarlı turizm faaliyetlerinin gelişmesini sağlayacaktır.

Araştırma alanı olan Ordu'da, merkez ilçede Ordu Üniversitesi'nin yerleşkesi bulunurken Ünye, Fatsa, Ulubey, Akkuş, Mesudiye, Gököy, İkizce ve Aybastı gibi birçok ilçede fakülteler ve meslek yüksekokulları yer almaktadır. Bu akademik yapının sunduğu olanaklardan yararlanarak, üniversite-STK iş birlikleri artırılmalı ve özellikle turizm ve çevre alanında faaliyet gösteren STK'larla ortak araştırmalar ve projeler yürütülmelidir. Akademik çalışmaların, STK'ların faaliyetlerine bilimsel bir temel sunması, alınan kararların daha etkili olmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle kırsal turizm, ekoturizm ve kültürel miras alanlarında bilgi paylaşımı yapılmalıdır.

Ordu ilinde yerel turizm girişimciliğinin teşvik edilmesine de önem verilmelidir. Yörede faaliyet gösteren turizm STK'ları, girişimcilik odaklı projeler geliştirerek yerel turizm ekonomisini canlandırabilir. Özellikle kırsal turizme yönelik projeler desteklenerek, bölgedeki küçük ölçekli işletmelerin ve kooperatiflerin gelişimi sağlanmalıdır.

Ordu ilinde sağlık turizmi ve ekoturizm alanında faaliyet gösterecek sivil toplum kuruluşlarının kurulması büyük bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Sağlık turizmi açısından değerlendirildiğinde, Ordu'nun termal kaynakları, temiz havası, doğal güzellikleri ve sağlık altyapısı önemli bir potansiyel sunmaktadır. İlde sağlık turizmi sertifikasına sahip sağlık kuruluşları bulunmakla birlikte, bu alandaki gelişimi destekleyecek ve yönlendirecek bir STK'nın eksikliği dikkat çekmektedir. Sağlık turizmi alanında faaliyet gösterecek bir derneğin kurulması, bölgedeki sağlık turizmi hizmetlerinin koordinasyonunu sağlayarak hem yerel hem de uluslararası hasta ve turist akışını artırabilir. Bu STK, termal sağlık turizmi, yaşlı ve engelli turizmi, medikal turizm gibi alanlarda projeler geliştirerek Ordu'nun sağlık turizmi destinasyonu olarak tanınmasına katkı sunabilir.

Ekoturizm açısından bakıldığında ise Ordu, zengin biyoçeşitliliği, yaylaları, gölleri, şelaleleri ve doğal yürüyüş parkurları ile Türkiye'nin önemli ekoturizm destinasyonları arasında yer almaktadır. Ancak, ekoturizmin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesini sağlayacak ve bu alanda farkındalık oluşturacak bir STK'nın bulunmaması, bölgenin potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilmesini engellemektedir. İl bazında faaliyet gösterecek bir ekoturizm derneği, doğa dostu turizm anlayışının benimsenmesini teşvik ederek, kampçılık, karavan turizmi, doğa yürüyüşleri, kuş gözlemciliği ve agro-turizm gibi faaliyetlerin daha bilinçli ve planlı bir şekilde yapılmasını sağlayabilir. Ayrıca, ekoturizmin geliştirilmesi, bölgedeki kırsal kalkınmayı destekleyerek yerel üreticilerin ve girişimcilerin ekonomik kazanç elde etmesine de katkıda bulunacaktır.

Bu bağlamda, sağlık turizmi ve ekoturizm alanlarında kurulacak STK'lar, bölgenin turizm çeşitliliğini artırarak Ordu'yu hem sağlık turizmi hem de doğa turizmi açısından marka şehir haline getirebilir. Bu kuruluşlar, yerel yönetimler, üniversiteler ve özel sektörle iş birliği yaparak bilimsel araştırmalar, bilinçlendirme kampanyaları ve sürdürülebilir projeler geliştirebilir. Böylece Ordu, hem yerel halkın ekonomik kalkınmasına katkı sağlayan hem de doğayı ve sağlığı merkeze alan bir turizm anlayışını benimseyen bir model şehir haline gelebilir.

Ordu'daki turizm odaklı STK'ların etkinliğinin artırılması, bölgenin turizm potansiyelini daha verimli bir şekilde değerlendirmesini sağlayacaktır. Kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler ve özel sektör iş birliğiyle geliştirilecek projeler, Ordu'nun sürdürülebilir kalkınmasına katkı sunacaktır. Ekoturizm ve sağlık turizmi gibi alanlara yönelik yeni STK'ların kurulması, ilin turizm çeşitliliğini artırarak bölgesel kalkınmaya destek olacaktır.

KATKI BELİRTME

Makale kurum ya da kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar aralarında çıkar çatışması olmadığını "The authors declare that they have no conflict of interest" beyan ederim.

EXTENDED SUMMARY

A REVIEW OF THE STRUCTURING OF NON-GOVERNMENTAL ORGANISATION IN THE FIELD OF TOURISM IN ORDU PROVINCE

INTRODUCTION

This study aims to examine the organizational structures, functional domains, and influence levels of civil society organizations (CSOs) in the field of tourism in Ordu province. The increasing recognition of non-governmental organizations as key stakeholders in sustainable tourism and regional development necessitates a deeper analysis of their roles in local contexts. The research seeks to determine how tourism-focused CSOs contribute to cultural heritage preservation, environmental protection, local economic development, and participatory governance in Ordu. It also addresses gaps in the presence and effectiveness of national tourism CSOs in the region and investigates the challenges encountered in establishing structured and sustainable CSOs in health tourism, ecotourism, and destination branding.

METHOD

The research is based on a qualitative methodology using a descriptive analysis approach. Data were collected through document analysis, involving national and regional statistical databases, the official websites of CSOs, academic literature, and field-based reports. Thematic categorization was conducted to identify the primary objectives, operational scopes, geographical distributions, and institutional affiliations of the CSOs operating in Ordu. Furthermore, the spatial representation of tourism-related CSOs was visualized to assess their locality-based clustering. Particular attention was paid to associations active in culture, nature conservation, gastronomy, arts, and rural development due to their indirect yet substantial contribution to tourism development.

FINDINGS

The findings reveal that out of 964 associations registered in Ordu, 75 operate in culture, arts, and tourism, while only 31 explicitly state "tourism" in their titles or objectives. Most active CSOs are located in central districts such as Altınordu, Fatsa, and Ünye. Gastronomy-based associations and nature-focused groups such as the Perşembe Cittaslow Association and Kayabaşı Ecotourism Association demonstrate notable success in raising awareness and promoting local tourism assets. However, structured health tourism organizations are lacking, and unions representing tourism workers are absent in the region. The study also reveals an asymmetrical geographical distribution and digital presence disparity among CSOs, which hinders effective public engagement and cross-sector collaboration.

RESULTS

It is determined that while Ordu exhibits a promising level of grassroots civil activity in cultural and environmental fields, there exists a critical gap in the integration of CSOs into formal tourism governance frameworks. CSOs are found to be more effective in localized cultural and environmental advocacy than in influencing provincial tourism planning or participating in public-private partnerships. Their thematic diversity, including folk arts, culinary heritage, environmental sustainability, and heritage protection, enriches the socio-cultural landscape of Ordu but remains underutilized in policy-making.

DISCUSSION

The findings suggest that Ordu's tourism sector could benefit from a more inclusive and strategic engagement with CSOs. The limited presence of nationally affiliated tourism organizations and the absence of thematic unions underscore

structural fragmentation. The study highlights the need for institutional support mechanisms, intersectoral dialogue platforms, and capacity-building initiatives to empower local CSOs. The lack of representation in policy forums results in missed opportunities for community-based tourism development and participatory governance. Additionally, the uneven geographical spread of tourism CSOs raises concerns about equitable regional tourism development.

RECOMMENDATIONS

To enhance the role of CSOs in Ordu's tourism ecosystem, several measures are recommended: (1) Establish a provincial tourism-CSO coordination council to streamline stakeholder dialogue; (2) Support the formation of CSOs in health tourism, ecotourism, and heritage trails; (3) Foster partnerships between universities, local governments, and CSOs to encourage research-driven tourism innovation; (4) Provide digital training and infrastructure support to improve the visibility and outreach capacity of CSOs; (5) Develop funding schemes and grants tailored to the needs of tourism-related CSOs to ensure financial sustainability. By implementing these measures, Ordu can cultivate a more resilient, inclusive, and diversified tourism framework supported by active civil society participation.

KAYNAKÇA

- Akbaş, H., Bozkurt, S. ve Yazıcı, K. (2018). Osmanlı Devletinde lonca teşkilatı yapısı ve yönetim düşüncesi ile karşılaştırılması. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Eylül(Özel Sayı), 165-202
- Akatay, A. ve Harman, S. (2014). *Sivil Toplum Kuruluşları: Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Akturfan, M. ve Şen A. (2023). Rekreasyon Turizmi Bağlamında Gastronomi Temalı Festivaller. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 13(1): 230-244.
- Aydın, E. ve Selvi, M. S. (2012). Kırsal turizm tanıtımında yerel paydaşların rolü: Artvin-Arhavi ilçesi örneği, *International Journal of Social and Economic Science (IJSES)*, 2 (2): 133–144.
- Başer, G. ve Aktaş Alan, A.(2023).Sivil Toplum Kuruluşlarının Destinasyon Pazarlamasındaki Roller, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(3): 432-450.
- Bayartan, M.(2008) Osmanlı şehirlerinde vakıflar ve vakıf sisteminin şehre kattığı değerler. *Osmanlı Bilimi Arastırmaları* (Studies in Ottoman Science), 10 (1): 157-75.
- Bayram, G. E., Bayram, A. T., ve Sürücü, Ö. (2016). *Sürdürülebilir kalkınma için turizm: Şanlıurfa'da bulunan sivil toplum kuruluşlarının görüşleri*, ÜNİDAP Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, Muş.
- Bircan, I., Ulker, H. I., Gunes, G., Karakoç, G., ve Poyraz, Z. (2010). Tourism Destination Sustainability and Non-governmental Organizations (NGO's): A Case Study of Bepazarı, Turkey. *Journal of Educational Travel Volume*, 1(1): 17-32.
- Borzyszkowski, J. (2013). Legal forms of modern destination management organizations and their influence on the range of tasks and responsibilities, *UTMS Journal of Economics*, 4: 367-376
- Bornhorst, T., Brent Ritchie, J. R.ve Sheehan, L. (2010). Determinants of tourism success for DMOs and destinations: an empirical examination of stakeholders' perspectives, *Tourism Management*, 31: 572-589.
- Brandenburger, A. ve Nalebuff, B. (1996). *Co-opetition*. New York: Doubleday.
- Çaha, Ö. (1995). Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında sivil toplum. *Journal of Islamic Research*, 8(2), 99-113.
- Çakıcı A. C. ve Kızılırmak, İ. (2009). Yöresel turizm tanıtma vakıflarının incelenmesine yönelik bir durum çalışması, 10.Ulusal Turizm Kongresi, 21-24 Ekim 2009, Mersin.
- Demirci, M. K. (2014). Sivil toplum kuruluşlarında hizmetkâr liderlik davranışı düzeyinin belirlenmesine yönelik bir çalışma: turizm sektörü örneği, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(1): 177-184.
- Dunkerley, D. ve Fudge, S. (2004) *The role of civil society in European integration: A framework for analysis*, in Published in European Societies, 237-254
- Er, Ö. Ve Bardakoğlu Ö.(2016) Kültürel mirasın sürdürülebilir turizm ürünü çeşidi olarak değerlendirilmesi: Edirne örneği, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 17(2): 95-111.
- Erkuş Öztürk, H. Ve Eraydın, A. (2010). Environmental governance for sustainable tourism development: collaborative networks and organisation building in the Antalya tourism region. *Tourism Management*, 31(1): 113-124.

- Forstner, K. (2004). Community ventures and access to markets: The role of intermediaries in marketing rural tourism products, *Development Policy Review*, (22), 497-514.
- Garipağaoğlu Uğur, N., Bulşu, Ç. ve İstanbullu Dinçer, F.F. (2023). Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan itibaren turizmde sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi* (IHSSR), 7(2), 54-76
- Ghasemi, M. ve Hamzah, A. (2014). An investigation of the appropriateness of tourism development paradigms in rural areas from main tourism stakeholders' point of view. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 144: 15-24.
- Goeldner, C.ve Ritchie, B. (2012) *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, Wiley Science. USA.
- Güney D. ve Bahar, O. (2017). Turizm sektöründeki sivil toplum kuruluşlarının tarihsel gelişimi ve STK'ların turizm rekabetine etkisi, 4th International Congress of Tourism and Management Researches, 12-14 Mayıs, Girne.
- Grangsjö, Y. (2003). Destination networking: co-opetition in peripheral surroundings. *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management*, 33(5): 427-448.
- Harman, S. (2014). Sivil toplum kuruluşlarının turizm sistemindeki işlevleri üzerine bir inceleme, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26): 343-360.
- Holden, A. ve Mason, P. (2005). NGOs and sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5): 421-519.
- <https://www.aile.gov.tr/sendikalar/kamu/>
- <https://www.aile.gov.tr/sendikalar/hizmet-kollarina-gore-kgs/>
- <http://www.bakka.gov.tr>
- <http://www.ordu.gov.tr/kurumlar/ordu.gov.tr/STK/sendikalistesi.xls>
- <https://www.poyd.org/turizm-is-hukuk>
- <https://www.saglikturizmderneği.com>
- <https://www.siviltoplum.gov.tr/#>
- <https://www.siviltoplum.gov.tr/ordu>
- <https://www.sivilsayfalar.org/stk/>
- <https://ozelhastaneler.org.tr/saglik-turizmi-yetki-belgesi-alan-kurumlar/>
- <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/turkiyede-turizm-sektorunde-isci-sendikaları>
- <http://www.ordu.gov.tr/il-sivil-toplumla-iliskiler-mudurlugu>
- <https://bilgece.net/Dernekler-52-ordu-6-f=kultur-sanat-turizm-dernekleri-p1>
- <http://www.ordu.gov.tr/eko-turizmin-merkezi-kabakdaginda-organik-urunler-pazari-acildi>
- <https://www.ekoturizmgrubu.org>
- <https://www.ordu.bel.tr/haber/ucu-birarada-eko-turizm-turizm-tanitim-kultur-42517>
- <http://www.fatsa.gov.tr/kabakdagi-eko-turizm-koyu>
- Keskin, A. (2016). Yerel kalkınmada yerel yönetimlerin rolü: turizm örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1): 143-154.
- Kozak, N. (2020). Türkiye’de Turizm Alanındaki Sivil Toplum Kuruluşları, İçinde, Nazmi Kozak, (Ed.), Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi, <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/turkiyede-turizm-alanindaki-sivil-toplum-kuruluslari> (Erişim tarihi:01.03.2025).
- Küçük, M. ve Güneş, G. (2013). Yerel kalkınmada bir etken olarak turizm: yerel sivil toplum kuruluşlarının görüşleri, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 22(4): 23-50.
- Liburd, J. J. (2004). NGOs in tourism and preservation democratic accountability and sustainability in question, *Tourism Recreation Research*, 29(2): 105-109.
- Lovelock, B. (2003). A comparative study of environmental NGOs' perspectives of the tourism industry and modes of action in the South and South-East Asia and Oceania regions. *Asia pacific journal of tourism research*, (8), 1-14.
- Marter A.ve Wandschneider, T. (2002). The role of NGOs and CBOs in marketing in Uganda: The potential in remote regions and in reaching the poor. Natural Resources Institute, Report No. 2699, UK.

- Memişoğlu, D., Kiriş, H. Ve Eser, B. (2006). Son Kamu Yönetimi Reformlarında Sivil Toplumun Yeri. Sivil toplum/ Sivil toplum kuruluşlarına tarihsel ve kavramsal bakış, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi. International Non governmental organizations. Hal open science.
- Olçar, K. (2022) Sivil toplum örgütlerinin kavramsal ve tarihsel gelişimi, *İzlek Akademik Dergi*, 5 (2), 42-57.
- Öztürk, Ş. (2020). Türkiye’de Turizm Sektöründe İşçi Sendikaları, İçinde, Nazmi Kozak (Ed.), Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi, <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/turkiyede-turizm-sektorunde-isci-sendikalari> (Erişim tarihi: 14.03.2025).
- Presenza, A. Sheehan, L. ve Ritchie, J.B.(2005).Towards a model of the roles and activities of destination management organizations, *Journal of Hospitality, Tourism and Leisure Science*, (3):1-16.
- Simpson, M. C. (2008). Community Benefit Tourism Initiatives—A Conceptual Oxymoron? *Tourism Management*, (29): 1-18.
- Şahin, L. ve Öztürk, M. (2011). Küreselleşme sürecinde STK’lar ve Türkiye’deki durumu. In *Journal of Social Policy Conferences*, Sayı: 54, 3-29.
- Tüzün, N. (2018). Osmanlı Teşkilatlarına Toplu Bir Bakış. *Diyaletolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, Summer (18), 231-238.
- Ulucan, E. ve Kızıllırmak, İ. (2021). Kırsal Turizmde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 729–745.
- Uludağ, D.(2023) Sivil toplum kuruluşları ve sürdürülebilirlik yönetimi, içinde Sivil toplum kuruluşları (STK) yönetimi, Ed. Orhan Polat, 111-123, by Livre de Lyon
- Ünalmiş, A. (2016). Osmanlıdan günümüze siyasal alanda yaşanan gelişmelerin STK’lar üzerindeki etkisi. *Karadeniz Araştırmaları*, (50), 139-152.
- Wang, Y. (2008). Collaborative destination marketing: understanding the dynamic process. *Journal of Travel Research*, 47(2): 151-166.
- Wearing, S. McDonald, M. ve Ponting, J. (2005). Building a de commodified research paradigm in tourism: the contribution of NGOs, *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5): 424-439.
- Yüksel, F., Bramwell, B.ve Yüksel, A. (2005) Centralized and decentralized tourism governance in Turkey, *Annals of Tourism Research*, 32(4), 859-886